

Veřejná debata „Nebát se a jednat“

projekt Kurzy občanské protikorupční sebeobraný

Petr Leyer, právník Transparency International ČR

Zlín, Zámek Zlín, 10. května 2013

Nefunkčnost zákona o svobodném přístupu k informacím

Zákon o svobodném přístupu k informacím (č. 106/1999 Sb., InfZ) – účinný od 1. ledna 2000 (před jeho účinností vycházelo právo na informace a jeho vymáhání pouze z Listiny základních práv a svobod).

13 let aplikační praxe nabídlo dostatek prostoru pro vysledování výhod i nevýhod zákona, jeho slabin i silných míst. Z nich je pak patrné, že InfZ sice není dokonalý, ale ve většině situací funguje (povinné subjekty informace poskytují a respektují názory nadřízených orgánů a soudů).

Už při tvorbě zákona (stejně jako při následných pokusech o novelizaci) se zvažovalo, zda upřednostnit větší formalismus procesu získávání informací nebo uživatelskou přístupnost a jednoduchost.

Oba přístupy mají svá pro a proti. Kdyby celý postup při získávání informací podléhal např. správnímu řádu, jistě by to zvýšilo možnosti ochrany proti ryze šikanóznímu jednání ze strany povinných subjektů a jejich zaměstnanců. Na druhou stranu by se tím zvýšila náročnost pro žadatele (přesné postupy, způsoby doručování apod.) a zřejmě by se i prodloužila doba potřebná k samotnému poskytnutí informací (min. na 30 dnů).

Zvolen byl tedy druhý přístup, který zavádí speciální proces pro poskytování informací a který si bere ze správního řízení jen to nejnnutnější. Pamatováno bylo především na uživatelskou přístupnost pro občana (např. žádost e-mailem). Nevýhoda pak spočívá v tom, že některé situace nejsou zcela vyřešené, resp. museli se hledat alternativní cesty pro případy, kdy si povinný subjekt takzvaně „postaví hlavu“ (tvrdí, že není povinným subjektem; požaduje příliš vysokou úhradu; odmítá z různých důvodů informace poskytnout – obchodní tajemství, ochrana osobních údajů).

Opravné prostředky (včetně soudní ochrany) fungují a příslušné vyšší instance se staví často na stranu žadatelů (viz Ministerstvo vnitra, Nejvyšší správní soud). Problém nastává v situaci, kdy povinný subjekt nerespektuje vůbec stanoviska nadřízených orgánů.

Novela InfZ – připravováno od 2011

Do konce roku 2012 novela neschválena Vládou ČR. S úkolem počítá nová protikorupční strategie jako úkol č. 1.3. (s termínem pro předložení vládě do 31. 3. 2013), avšak v revidované podobě dle nového zadání vlády, podle něhož má novela InfZ obsahovat zejména

- návrh řešení účinného mechanismu k bránění obstrukcí ze strany povinných subjektů (např. informační příkaz, případně jiný sankční mechanismus),

- instruktivnější formulace poskytování informací v případech střetu dvou základních práv, vycházející z judikatury správních soudů, například o platech a odměnách úředníků a zaměstnanců veřejné správy, o přestupkovém řízení,

- prohloubení opakovaného použití informací a využívání otevřených dat, reformulaci povinně zveřejňovaných informací.

Opatření

- 1) Informační komisař
Informační komisař odmítnut jako příliš nákladné opatření (cca 50-66 mil. Kč první rok, 23-39 mil. Kč další roky) za předpokladu, že bude zrychleno soudní řízení a zaveden informační příkaz.
- 2) Informační příkaz
Informační příkaz doporučen jako součást odvolacího a stížnostního řízení.
- 3) Lhůta pro soudní rozhodnutí
Zatím bylo stanovení lhůty odmítnuto (změna v příslušnosti správních soudů by měla urychlit řízení <- odlehčení Městskému soudu v Praze; NSS bude moci rušit i napadená správní rozhodnutí).
- 4) Sankce
Správní delikt povinného subjektu odmítnut. Přestupek úředníka doporučen upravit obecně (zákon o úřednících).